

Ольга КОВАЛЬЧУК

РОДИННЕ СЕЛО У ПІСНІ ТА СЛОВІ

Волосянка у фольклорі та говірці /
зібрав та впорядкував В. Сокіл. — Львів :
Компанія Манускрипт, 2016. — 112 с.

Упродовж існування фольклористики як галузі науковці нагромадили чимало матеріалів, які стосуються жанрів уснопоетичної творчості, присвятили праці окремим регіонам або виконавцям пісень та прози. Існують видання, що розкривають народну творчість Бойківщини («Народні пісні з батьківщини Івана Франка», 2003), фольклорні пласти Карпат («З гір Карпатських: українські народні пісні-балади», 1981) чи репертуар окремих виконавців з цього етнографічного ареалу («Народні пісні з голосу Параски Павлюк», 2009). Однак, досить часто говірки, вірування, народні традиції та ін. сусідніх сіл суттєво відрізняються, тому важливо фіксувати їх у кожному населеному пункті.

Видання відкривається вступним словом професора В. Сокола «Від упорядника», у якому автор представив історію дослідження локального фольклору і підкреслив актуальність власного збірника, розкриває його генезу. У першому розділі «Місцеві перекази» подано перекази про Волосянку, місцеві гори, річку Славку та ін. У другому розділі — коломийки про рідне село автора книги. Третя рубрика містить словник діалектизмів.

До збірника увійшли 17 топонімічних переказів у записах збирачів ХІХ—ХХІ ст. (Т. Рєваковича, Г. Дем'яна, Т. Дмитренко, Л. Павлюка та В. Сокола). У них ідеться про боротьбу місцевих жителів із татарами й турками, угорцями («Гора Турчанка», «Гора Могила»), про опришківський рух («Чорна Керниця», «Волосянка, Хащоване і Ялинкувате»), захисників українських земель («Кувак серед козаків») та ін. Автор зумів відшукати твори, характерні для досліджуваного регіону, — про відвагу місцевого жіноцтва. Так, жінка на ім'я Славка у час смертельної небезпеки, що загрожувала краєві, стала на його оборону, за що загинула від татарської шаблі. Її образ міфологізовано: з волосся обезголовленої красуні з'явилося джерело, що згодом перетворилося на річку Славку («Волосянка»). Населення Карпатських гір з давен вшановувало своїх героїв, що відображено у записі «Гора Могила». У ньому йдеться про опір жителів села Волосянка малярському поневоленню, під час якого загинуло багато людей, згодом похованих на місці звитяги, а «гору через те назвали Могилою». У книзі подано топонімічний переказ про походження назви деяких гір від появи на світ близнят («Близниці»). Чимало уваги жителі Карпат надають номінації водоймищ. У переказах про Писану криницю сюжет пов'язаний із діяльністю карпатського ватажка О. Довбуша. За словами оповідачів, там пере-

бував героєм та, володіючи неймовірною силою, єдиний зі своїх соратників зміг залишити на останній відбитки пальців. Існує фабула про «Чорну керницю», біля якої Довбуш зі своїми хлопцями у трьох місцях, відмірявши відстань на дванадцять шабель, закопали золото. Дорогоцінний метал — символ багатства народного героя, а згадані числа підкреслюють містичність образу і є знаковими для українського фольклору загалом. Довершує формування картини незвичного діяча історії те, що закопані ним скарби світяться вночі (водночас криниця стає чорною), однак ніхто не може відшукати коштовності.

Одним із найпопулярніших жанрів на теренах Волосянки є коломийки. Тому значну частину видання становить добірка цих пісенних мініатюр. Автор вибрав взірці творів малої форми лише з топонімічною прив'язкою до села (551 одиницю). Селекціонувавши записи від Параски Павлюк та Ярослави Веклич (Сокіл), упорядник показав неперервність фольклорної традиції досліджуваного регіону. Незаперечною перевагою видання є нотні записи, подані до деяких коломийок. Укладач збірника розмістив твори у порядку запису — так, як вони спадали на думку виконавця, що «дає можливість збагнути плинність сеансу запису», — вважає В. Сокіл.

Окреслити тематику поданих моностроф непросто, адже торкаються вони різних сторін побуту людей. У текстах натрапляємо на яскраві картини карпатського довілля: «Ой ти, ліску смерековий, то ся в тобі темно», «На камені не постою, на камені слизько», «когут піє, курка кудкудаче», «коровиця на втелінню», «люди орют, засівають просом», дівчата «полотно білять», гуси з саду на річку летять нестися, співачка просить коваля підкувати коня. Відображені у співанках і загальноукраїнські міфологічні увлєння про появу людей на світ («жінка вмовляє коваля-деміурга викувати їй дитину»). Гуртує коломийки образ рідного села упорядника видання, що пронизує лейтмотивом крізь усі вміщені твори. За словами автора, «ідеальний образ Волосянки постає із коломийок з топографічною прив'язкою до села, його кутків, гір, урочищ тощо», з чим цілком погоджуємося. Адже чимало пісенних моностроф містять згадку про те, що «Волосянка — файне село, добре у ній жити», «Волосянка — файне село, бо воно в долині», чи «бо оно у ямі», або ж «В Волосянці файні хлопці, як намальовані». Переважна частина пісенних мініатюр стосується осо-

бистого життя героїв. Пара із Волосянки — очевидна перевага, про що йдеться у творах:

*«Я си мушу в Волосянці хлопця полюбити»,
«З Волосянки рибку маю, лиш би ї любити».*

Чимало коломийок жартівливі, що свідчить про оптимізм та веселу вдачу місцевого населення:

*Ой чи я ти не казала, хлопче, в Волосянці,
Посаджу тя, чи приймешся та й на мої грядці?»*

Особливого колориту додає збірникові словник діалектизмів села Волосянка, матеріал до нього назбирувався впродовж сорока років. Для побутового мовлення мешканців с. Волосянка характерне горлове звучання голосного [ы]. Тому безперечним позитивом є вказівка науковця на недогляд попередників у записуванні звука [и] в його «комбінаторному вияві [ы]». Дослідник записав чимало слів зі згаданим звуком: «заяпшитися», «коровий», «пысок» та ін. Упорядник наголосив на відсутності в народному мовленні протетичного [й], а також альвеолярного [в] тощо. Хотілося б побажати авторові і надалі поглиблювати до слідження традиційної культури Волосянки та інших населених пунктів.

Загалом новому фольклористичному виданню притаманні фаховість у представленні матеріалу, точна паспортизація, науковий підхід та гарне художнє оформлення Андрія Ковалю. Книга може зацікавити студентів-філологів, фахівців-фольклористів та й усіх небайдужих до усної народної творчості українців.